

TÜRKİYE-HOLLANDA
KIYASLAMASI

Türkiye’de 2014 yılında gerçekleşen kuraklığın etkisiyle birçok tarım ürününde üretim düştü. İlkbaharda yaşanan don felaketi de geleneksel ihraç ürünlerinden fındık ve kayısı başta olmak üzere ceviz, elma, kiraz gibi meyvelerde büyük zarara neden oldu.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tahminlerine göre, 2013’e göre buğday üretimi yaklaşık yüzde 14, arpa üretiminde yüzde 20,3 oranında azaldı. Baklagillerden nohut üretimi yüzde 11 oranında azalırken, kırmızı mercimeğin üretimi yüzde 16,5 oranında düştü. En sert üretim düşüşü meyvede yaşandı. Elmada yüzde 21, kirazda yüzde 10, kayısıda yüzde 65 oranında üretim azaldı. Türkiye'nin en önemli ihraç ürünü olan fındıktaki üretim düşüşü yüzde 25 olurken, cevizde yaklaşık yüzde 14 oranında gerileme kaydedildi.

Tarımsal üretimin azalması, büyüme verilerini olumsuz etkiledi. Üretimdeki düşüşe bağlı olarak birçok üründe artan fiyatlar enflasyonu körükledi. Bu nedenle hem Hazine Müsteşarlığı hem de Merkez Bankası yetkilileri, yıl boyunca tarımın büyüme ve enflasyona olumsuz etkilerinden yakındı.

TÜİK verilerine göre, 2013 yılında yüzde 3,5 oranında büyüyen tarım sektörü, 2014'te yüzde 3 küçüldü. Aynı dönemde ekonomideki büyüme yüzde 2,8 oldu. Özellikle yılın 3.çeyreğinde tablo çok daha ağırlaştı. Tarımdaki küçülme yüzde 4,9'a ulaştı. Ekonomideki büyüme ise yüzde 1,7 olarak gerçekleşti.

Peki ama tarımsal hasıla bakımından dünyada 7. ve Avrupa'da 1. sırada yer alan Türkiye'nin tarımındaki küçülme sadece olumsuz hava koşulları ile açıklanabilir mi?

Son 10 yıllık döneme bakıldığında, 2014'i dışarıda tutarsak, kuraklığın 2003 ve 2007 yıllarında etkili olduğu görülüyor. 2003'teki kuraklık sonucu tarım sektörü yüzde 2,2 küçülmüştü. Son yılların en şiddetli kuraklığının yaşandığı 2007 yılında tarım yüzde 7 oranında küçüldü. Kuraklık başta olmak üzere don, dolu, aşırı yağışlar ve sel gibi doğal afetler, tarım sektörünü her zaman olumsuz etkiler. Fakat bugün Türkiye’de tarımda yaşanan sorunları sadece olumsuz hava koşullarına bağlamak ne kadar gerçekçi bir yaklaşım? Bunun üzerinde durulması gerekir.

Ülke tarımını olumsuz etkileyen nedenlerin başında yüksek girdi maliyetleri geliyor. Mazottan gübreye, zirai ilaçtan tohuma ve hayvancılıkta en önemli maliyet kalemini oluşturan yeme kadar tarımsal girdilerde Türkiye büyük oranda dışa bağımlı. Uygulanan tarım politikaları, bu bağımlılığı azaltmak bir yana her geçen yıl daha da artırıyor. Üretim yapmak cazip olmaktan çıkıyor. Çünkü birçok üründe üretim maliyeti, ürünün fiyatından daha yüksek olabiliyor.

Tarımda temel iki girdi olan gübre ve mazot fiyatlarının seyrine bakıldığında, maliyet sorunu daha iyi anlaşılabilir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre 2002 yılı başında mazotun litresi 94 kuruş civarındaydı. Bugün 4 lira düzeyinde. Gübrede de durum farklı değil. Çiftçilerin en çok kullandığı gübre çeşitlerinden *Yüzde 26 Can* gübresinin tonu 2002 yılında 176 liraydı. Bugün aynı gübrenin tonu 753 liradan satılıyor. Aynı dönemde *ÜRE* gübresinin tonu 237 liradan 1039 liraya, *DAP* gübresinin tonu ise 354 liradan 1392 liraya çıktı. Ama tarım ürünlerinin fiyatı bu

oranda artmadı. Bu nedenle Türkiye'deki tarım üreticisinin rekabet gücü her geçen gün zayıflıyor. Buğday, arpa, tütün, pamuk, yağlı tohumlar, bakliyat ürünleri, canlı hayvan ve et başta olmak üzere bir çok üründe önceleri ihracatçı olan Türkiye, bugün büyük oranda ithalatçı konumunda.

TARIM ÜRÜNLERİ İHRACATI

Tarımda 2014 yılı dış ticaret verileri açıklandı. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan verilere göre, tarımda ihracatla ithalat başabaş noktada. TÜİK verilerinden derlenen Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması'na (SITC Rev 3) göre 2014 yılında Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatı 18 milyar 759 milyon dolar oldu. Aynı dönemde tarım ürünleri ithalatı ise 18 milyar 58 milyon dolar olarak gerçekleşti. Dış ticaret dengesi 700 milyon dolar fazla verdi. Tarımsal ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 103.9 oldu. 2013 yılında 17 milyar 739 milyon dolar olan tarımsal ihracat, 2014 yılında yüzde 5.7 oranında arttı. Aynı dönemde ithalattaki artış oranı ise daha yüksek oldu. İthalat yüzde 6.8 artışla 16.9 milyar dolardan 18 milyar dolara çıktı. Harmonize sisteme göre ise tarım ürünleri ihracatı 18 milyar 7 milyon dolar, tarım ürünleri ithalatı 12 milyar 417 milyon dolar olarak gerçekleşti.

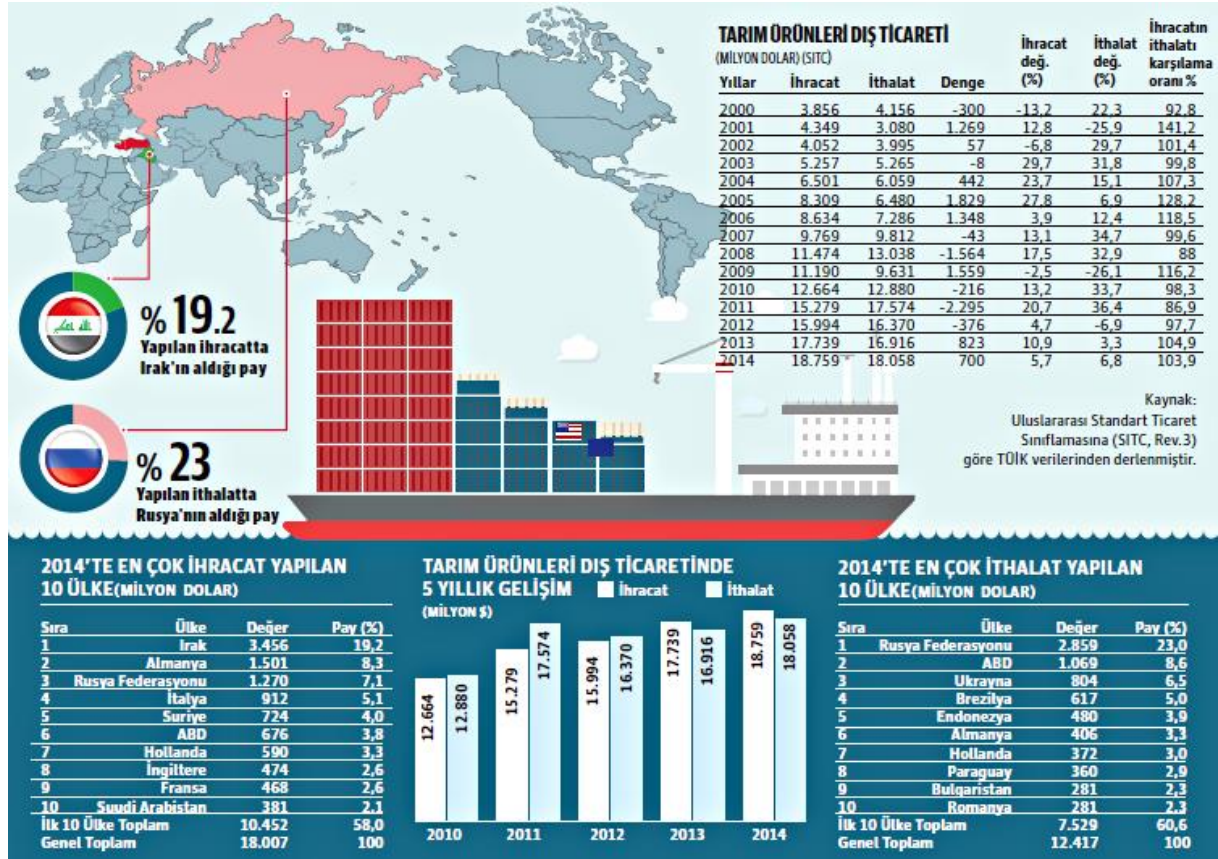
Geçen yıl gıda maddeleri ihracatı 17 milyar 759 milyon dolar gerçekleşirken, gıda maddeleri ithalatı 12 milyar 47 milyon dolar oldu. Böylece 2014 yılında Türkiye gıda dış ticaretinde 5 milyar 711 milyon dolar fazla verdi. 2013'te 16 milyar 749 milyon dolar olan gıda maddeleri ihracatı, 2014'te yüzde 6 artarken, aynı dönemde ithalat yüzde 11.2 oranında artış gösterdi.

Gıda maddeleri dış ticaretinde 5.7 milyar dolar fazla veren Türkiye, 2014'te tarımsal hammadde dış ticaretinde ise 5 milyar 94 milyon dolar açık verdi. 2013'te 990 milyon dolar olan tarımsal hammadde ihracatı, 2014'te yüzde 1 artışla 1 milyar dolar oldu. Aynı dönemde tarımsal hammadde ithalatı ise 6 milyar 84 milyon dolardan, yüzde 1.2 düşüşle 6 milyar 11 milyon dolar olarak gerçekleşti.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün Türkiye İstatistik Kurumu verilerinden derlediği bilgiye göre Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatında Irak, ithalatında ise Rusya Federasyonu ilk sırada yer alıyor. Türkiye 2014 yılında Irak'a 3 milyar 456 milyon dolarlık ihracat yaptı. Başka bir deyimle toplam tarım ürünleri ihracatının yüzde 19.2'si Irak'a yapıldı.

Irak'tan sonra 1.5 milyar dolar ve yüzde 8.3 pay ile Almanya, 1.2 milyar dolar ve yüzde 7.1 pay ile Rusya Federasyonu en çok ihracat yapılan iki ülke oldu. İtalya 912 milyon dolarlık ihracatla 4.sırada yer alırken, önceki yıl 507 milyon dolarlık ihracatla 7.sırada yer alan Suriye, 2014'te 724 milyon dolarlık ihracatla 5.sıraya yükseldi. ABD, Hollanda, İngiltere, Fransa ve Suudi Arabistan en çok ihracat yapılan ilk 10 ülke arasında yer aldı. Toplam tarım ürünleri ihracatının yüzde 58'i olan 10.4 milyar dolar bu 10 ülkeye yapılıyor.

Tarım ürünleri ithalatında ise ilk sırada 2.8 milyar dolar ve yüzde 23 pay ile Rusya Federasyonu yer alıyor. İkinci sırada 1 milyar 69 milyon dolar ve yüzde 8 pay ile ABD, üçüncü sırada ise 804 milyon dolarlık ithalatla Ukrayna yer aldı. Brezilya, Endonezya, Almanya, Hollanda, Paraguay, Bulgaristan ve Romanya en çok ithalat yapılan ilk 10 ülke arasında. Bu 10 ülkeden yapılan toplam tarım ürünü ithalatı 7.5 milyar dolar. Toplam ithalatın yüzde 60.6'sı bu ülkelerden yapılıyor.

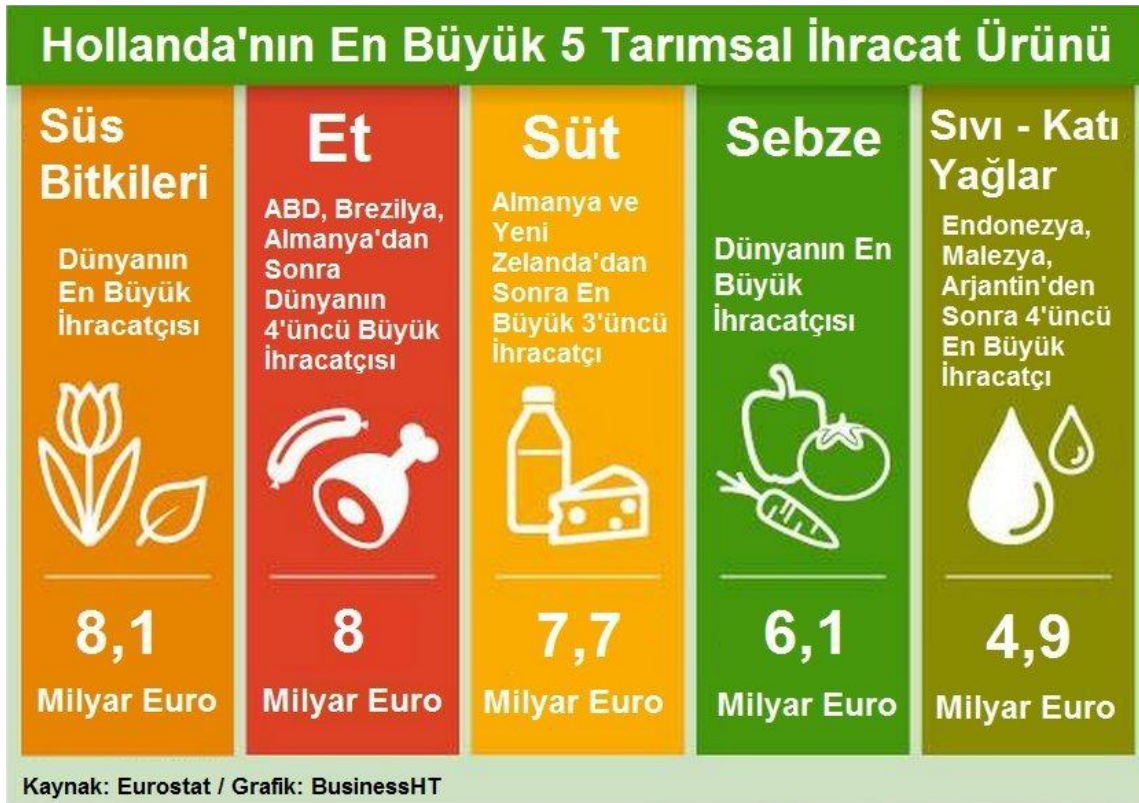
Hollanda'nın tarımdaki Dış Ticaret Politikası

Avrupa'nın en küçük ve en yoğun nüfusuna sahip olan Hollanda'nın tarım alanları Türkiye yüzölçümünün yedide biri kadar ama 2014'te gerçekleştirdiği tarımsal ihracat 80.7 milyar Euro (90 milyar Dolar) seviyesinde.

Belki de ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci tarım ihracatçısı olması, Hollanda'nın tarım konusu açıldığında gündeme gelmesinin ana sebeplerinden birisi.

Peki, biyoçeşitliliğin Avrupa'da en az olduğu ülke konumundaki Hollanda nasıl oldu da kıt kaynak ve zor şartlara rağmen tarımda böyle bir ekonomik güce, kapasiteye ulaştı?

Bugün, tarım ve bahçe bitkileri sektöründeki işletme sayısı 65 bini aşan Hollanda'nın sadece en büyük 5 tarımsal ihracat ürününün toplam değeri 34.8 milyar Euro'yu buluyor. Hollanda, süs bitkileri ve sebze ihracatında dünya lideri, et ihracatında dünya dördüncüsü, süt ve süt ürünlerinde dünya üçüncüsü, sıvı ve katı yağ ihracatında ise dünya dördüncüsü.

Bir tarafta 18 milyar dolarlık tarımsal ihracatı bulunan Türkiye, diğer tarafta 90 milyar dolarlık tarımsal ihracatı olan Hollanda. Bu büyük uçurumun nedenleri neler ?

Hollanda, ABD ve Fransa ile birlikte dünyanın en büyük ilk 3 tarım ihracatçısı konumunda. Bunun adına ister eğitim, ister özveri, isterseniz de planlı bir tarım politikası deyin. Sonuç itibarıyla bu başarı şans eseri yakalanmamış. İşin içinde

teknoloji de var, kooperatifleşme de; Ar-Ge de var, pazarlama stratejileri de. Ama hepsinden de önemlisi uzun vadeli, sürdürülebilir tarım politikaları..

Yoğun nüfus nedeniyle kişi başına düşen toprak parçasının kısıtlı olması Hollanda'yı verimlilikte ve tarım teknolojilerinde dünyanın en önemli ülkesi haline getirmiş.

Hollanda topraklarının yarısı deniz seviyesinin en az bir metre altında bulunuyor. Hollandalıların su ile savaşı uzun bir tarihe dayanıyor. Ülkenin neredeyse yüzde 60'ı suyla mücadele sonucu kazanılan topraklardan oluşuyor. Yani deniz seviyesinin altında kalan toprakların doldurulması ile elde ediliyor.

O yüzden toprak çok kıymetli ve herkes bunun farkında. Toprak, su ve tohumuna sahip çıkan Hollanda o yüzden et, süt, kesme çiçek, çiçek soğanı ve tohum gibi bir çok tarım ürünü üretiminde dünyanın ilk 3 ülkesi arasında yer alıyor.

Hollanda'nın tarım ve özellikle süt bitkisi sektöründeki başarısında kooperatiflerin ve mezar sisteminin payı büyük. Mezar sistemi üreticilerin belli bir kalite seviyesini sürdürmesini sağlıyor. Her firmanın alıcılara yol gösteren kalite ve güven endeksi bulunuyor.

Hollanda'nın gelişmiş lojistik, mezar ve kooperatif sistemine rağmen çiftçiler için şartlar yine de kolay değil. Değişen iklim koşulları ve buna bağlı fiyatlar tıpkı Türk çiftçiler gibi onları da en çok endişelendiren konular arasında.

Hollanda'nın tarım alanında ilerlemesinin en önemli nedenlerinden birisi uzmanlaşma.. Ancak uzmanlaşma, Hollandalı şirketlere kendi ürünlerinde deneyim kazanma, eğitim ve eğitilmiş iş gücü, lojistik ve teknolojik yatırım anlamında avantaj sağlıyor. Ancak tek bir ürün üretmenin riski de büyük. Farklı ürünler yetiştirerek riskleri dağıtan üreticiler de var.

Hollanda tarım sektöründe dünyanın model aldığı ülkelerinden biri olsa da Avrupa Birliği'nin büyük ve zorlu pazarında küçük aile çiftliklerinin şansları her geçen gün biraz daha azalıyor.

Hollanda'nın tarımsal ticaret rakamları (2014)

Hollanda, dünyanın ikinci en büyük tarımsal ürün ihracatçısı

80.7

Milyar Euro *

Hollanda'nın toplam tarımsal ihracatı

2013 Tarımsal İhracatı 79 Milyar Euro

65,505

Tarım ve Bahçe Bitkileri Sektöründeki İşletme Sayısı

%9

Gıda ve Bahçe Bitkileri sektörünün Hollanda'nın GSYİH'daki payı

%77

Diğer Avrupa ülkelerine gerçekleştirilen tarımsal ihracat oranı

%8,8

Gıda ve Bahçe Bitkileri Sektörünün İstihdamdaki Payı

Grafik: BusinessHT

Tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Avrupa Birliği ve devletlerin tarımsal destekleri küçük çiftliklerinin çarklarını döndürmesi için bazen yeterli olmuyor. Yeterince yatırım yapamayan, profesyonelleşemeyen çiftlikler ya birleşme yoluyla büyüyor ya da sektörü terk ediyor.

Hollanda'da da tarım yapan nüfus azalıyor ama buna rağmen tarıma ayrılan alanların büyüklüğü aynı kalıyor. Bu yüzden çalışmaya devam eden çiftlikler tarım alanlarını giderek büyütüyor. Türkiye'de ise hem çiftçi sayısı hem de ekilebilir tarım arazisi azalıyor.

Hollanda'da da küçük işletmeler rekabetle ilgili de sorunlar yaşıyor. Bu noktada tarım işletmelerinin yaşaması açısından çiftçiler devlet tarafından farklı yollarla destekleniyor.

Devlet ve üreticiler her yıl ne kadar alanda ne kadar ürün ekileceği konusunda planlı ve programlı bir çalışma yürütüyor. Yıl başında devlete üreteceğiniz ürün için ne kadar alan ayıracağınızı bildirmeniz gerekiyor. Buna göre de alacağınız yardımlar hesaplanıyor. Bu yardımları kurallara uydunuz sürece alabiliyorsunuz.

Hollanda'nın başarısı doğru destekleme politikaları ile yön verilen üretim, pazarlama ve dağıtım ağı sisteminin birlikte işleyişinden geliyor. Ancak bu sistemin en önemli ayaklarından biri de eğitim ve Ar-Ge çalışmalarının temelini atıldığı üniversiteler.

Hollanda'da üniversitelerin tarımda odaklandığı ana konuların başında, gıda üretimi, gıda tüketim artışı, yaşam alanı, gıda sağlığı ve geçim var. Üniversitelerin gıda üretimi konusunda asıl odak noktası az girdi ile iki katı ürün olarak verimi artırmak. Buna "24'üncü Yüzyıl" tarımı deniyor.

Üniversitelerde araştırma amacıyla oluşturulan tarla ve seralar, tarımdaki yeni gelişmeler hakkında bilgi almak isteyen bütün üreticilere açık.

Üniversitelerdeki araştırmalar, üretici-devlet-özel sektör ortaklığı ile destekleniyor. Hollandalılar bu işbirliğine, "Başarıyı sağlayan altın üçgen" adını veriyor.

Başarının ana unsuru 'Bir şey üzerine odaklanıp beraber çalışmak' olarak tanımlanıyor. Bu da sektörü daha güçlü ve ekonomik açıdan daha mücadele edilebilir hale getiriyor.

Sınırlı ekim alanları yüzünden Hollandalılar en az alandan en yüksek verimi sağlamak adına Ar-Ge çalışmalarına yönelmiş durumda. Yeni araştırmalar seralarda enerji ve su verimliliği üzerine yoğunlaşıyor. Çünkü çiftçilerin seralarında gaz, enerji ve su kullanımında doğa ile ilişkilerini de göz önüne almaları bekleniyor.

Doğa dostu üretim yapan seralar, çevre sertifikaları ve vergi avantajları ile destekleniyor.

Yeni açılan tüm seralar çevreye duyarlı olduğunu gösteren 'yeşil etiket' sertifikasına sahip.

Bu sertifikalar, seralarda kimyasal ürünler kullanmayarak, enerji kullanımında duyarlı olmak şartıyla elde edilebiliyor.

Hollanda, sınırlı topraklarının farkında ve bu yüzden çevreye duyarlı, sürdürülebilir bir tarım politikası izliyor. Tek olmak yerine birlikte hareket etmeyi benimsiyor.

Ve daha da önemlisi Hollanda artık sadece tarımsal ürünlerini değil bu alanda elde ettiği tecrübeyi ve teknolojik gücü de ihraç ediyor.

Sonuç:

Türkiye gibi tarımsal potansiyeli çok yüksek bir ülkede, 4,1 milyon hektar tarım arazisi boş dururken çeşitli ürünlerin ithal edilmesi, yanlış politikaların sonucudur. Tarım, geçmişten beri hükümetler tarafından yeterince önemsenmiyor. Hatta genellikle ekonominin sırtında yük olarak görülen tarımı destekleyip ekonomiye katkısını artıracak politikalar üretilemiyor. İthalata dayalı tarım politikaları benimseniyor. Üreticileri ve artan gıda fiyatlarını "ithalatla terbiye etme" yöntemi uygulanıyor. Fiyatı artan her tarım ürünü, ithalatla kontrol altına alınmaya çalışılıyor. Et fiyatı artınca et, buğday fiyatı artınca buğday, pirinç fiyatı artınca pirinç ithal ediliyor. Geçen yıl kuru fasulye fiyatı arttı diye fasulye ithal edildi.

Bu kadar kolay başvurulmuş ithalat silahı karşısında, yüksek girdi maliyetleri nedeniyle tarımsal üretim cazibesini yitiriyor. Ancak üretim maliyeti ile dünya fiyatı arasındaki farkın destek olarak ödenmesi ile tarım üretimi yeniden cazip hale getirilebilir.

Tarım destekleri, aynı zamanda üretim planlamasının en önemli aracıdır. Fakat bu araç Türkiye’de amacına uygun kullanılmıyor. Tarıma verilen desteğin bir amacı, hedefi yok. Bütçeye konulan para adeta dağıtılıyor, desteğin sonucuna bakılmıyor. Avrupa Birliği (AB) 7 yıllık, ABD 5 yıllık tarım bütçesi yapıyor. Avrupalı çiftçi 2020 yılına kadar hangi ürüne ne kadar destek alacağını şimdiden biliyor.

Türkiye’de 2015 yılında verilecek destekler seneni yarısına gelindiğinde açıklanabilir. Avrupa ve Amerika’da olduğu gibi tarım destekleri en az 5 veya 7 yıllık dönem için açıklanmalı. Üreticilerin girdi maliyetlerini düşürecek önlemlerin mutlaka alınmalı. Örneğin; mazottan alınan özel tüketim ve katma değer vergileri kaldırılarak veya düşürülerek maliyetler aşağı çekilmeli.

“Hollanda’dan kilo hatta gram ile domates tohumu alan Türkiye, büyük emek ve maliyetlerle ürettiği domatesi TIR’larla ihraç ediyor. Oysa domates tohumunu üreten Hollanda daha çok para kazanıyor.”

Türkiye’de hayvancılıkta yılda ortalama 7 milyon ton yem hammaddesi ithalatı karşılığında 3 milyar dolar döviz ödeniyor. Yem bitkileri üretimi desteklenerek üretimin artması sağlanıp maliyetler aşağı çekilebilir. Bu şekilde et ve süt fiyatında istikrar sağlanabilir, böylece tüketici de korunmuş olur. Fiyat arttıkça et veya canlı hayvan ithal etmenin çözüm olmadığı, son 4 yıldaki uygulamalarda görüldü. Bu dönemde et fiyatını düşürmek için 4 milyon baş hayvan ithal edilip 4 milyar dolar döviz ödendi. Ama bakıldığında et fiyatı yine aynı yerde duruyor.

Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması’na göre; tarımsal hasıla bakımından Avrupa 1. Türkiye’nin 2013 yılı tarımsal ürün ihracatı 17,7 milyar dolar, ithalatı ise 16,9 milyar dolar. Son 10 yılda ithalattaki artış oranı ile ihracattaki artış oranı aynı. Türkiye gibi tarım potansiyeli çok yüksek olan, bir kaç tropik bitki dışında her ürünün yetiştiği iklim ve toprağa sahip bir ülkenin ihracatını çok daha fazla artırması, ithalatını ise düşürmesi beklenir. Doğru politikalarla bu sağlanabilir.

Her fırsatta dile getirildiği gibi yzlm Konya kadar olan Hollanda'nın yıllık tarım ihracatı 80 milyar dolar. Almanya'nın gıda ihracatı 64 milyar Avro.

Hollanda elbette Türkiye kadar sebze üretmiyor fakat yüksek teknoloji ile tohum üretiyor ve onu satıyor. Hollanda'dan kilo hatta gram ile domates tohumu alan Türkiye, büyük emek ve maliyetlerle ürettiği domatesi TIR'larla ihraç ediyor. Oysa domates tohumunu üreten Hollanda daha çok para kazanıyor. Türkiye ağırlıklı olarak tarım ürünlerini hammadde olarak ihraç ediyor. Hollanda, Almanya ve diğer Avrupa lkeleri ise katma değerı yüksek teknoloji ürünü ihraç ediyor. Avrupa lkelerinin ürettiği tohum, sanayi ve teknoloji ürünü kabul ediliyor. Hollanda veya Almanya tarımsal hasılda Türkiye'nin gerisinde görünüyor. Ama iki ülkenin de tarımdan elde ettiği katma değer ve ihracat geliri Türkiye'den çok daha fazla.

Türkiye ile Hollanda tarımını kıyaslandığıında bilim ve teknolojinin önemi bir kez daha ortaya çıkıyor. Ancak hemen belirtelim ki, uzun vadeli tarım politikaları da bu gelişmişlikte önemli. Bu açıdan incelendiğinde Türkiye'nin, gerçek anlamda tarımsal gücünü kullanabilmesi için kalıcı ve Türk çiftçisini destekleyici argümanlara ihtiyaç var.

Popülist politikalarla yapılmak istenen destekler ne yazık ki kaynak israfından öteye gitmiyor. Zaten kıt olan kaynakların bu şekilde heba edilmesi de Türkiye için önemli bir kayıp olarak değerlendiriliyor.

Türk tarımı zaman geçirmeden bilim ve teknolojiyi, tarım yapılan en u noktalara kadar ulaştırmalıdır. Sadece teknik ekipman sayısını artırarak bir yere ulaşmak mümkün değildir. Tarım bugün sadece teknik ekipmanla değer, verimlilik ve kaliteyle ölçülüyor.

Özetle, Türkiye, tarımsal potansiyelinin ykseklğine rağmen bunu yeterince değerlendiremiyor. Üretim maliyetlerinin düşürülmesi, desteklerin doğru ve amacına uygun kullanılması, orta ve uzun vadeli istikrarlı politikalarla tarımda çok büyük hedeflere ulaşılabilir.

TARIMDA BAŐARILI OLMAK

TÜRKİYE-HOLLANDA

KARŐILAŐTIRMASI